

A muszlim vallású elítéltek társadalmi reintegrálása a magyar büntetés-végrehajtásban

TÓTH Miklós¹

Az írásomban nagy vonalakban kifejtem az iszlám vallás alapjait, értékrendszerét, kultúráját. Ebből kiindulva azt a kérdést tárgyalom, hogyan integráljuk a hithű muszlim embereket először egy magyar környezetű börtönpopulációba, mielőtt bármilyen fajta reintegrálásról kezdünk el beszélni. Majd áttekintem, mindez hogyan történhet a büntetés-végrehajtás irányítása, felügyelete alatt, és kifejtek egy lehetséges megoldást, amelyet muszlim vallási részlegnek nevezek. E részleg lényege, hogy a muszlim fogvatartottak egy közösségben élhessenek és gyakorolhassák vallásukat.

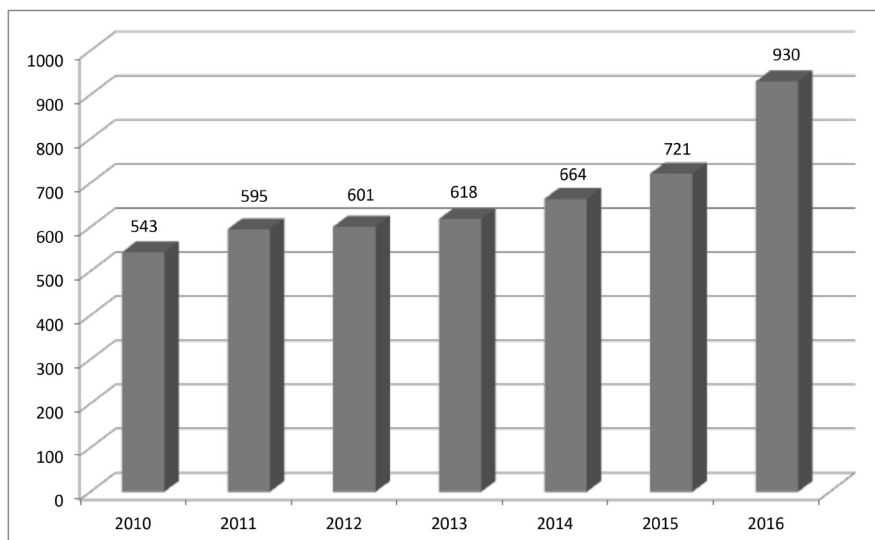
Kulcsszavak: muszlim, társadalmi reintegrálás, büntetés-végrehajtás, börtön, muszlim vallási részleg

A büntetés-végrehajtási intézetekben a fogvatartottak száma évről évre nőtt (bár az utóbbi két évben minimális csökkenés és stagnálás volt megfigyelhető), ezalól a külföldi állampolgárságú fogvatartottak létszáma sem kivétel. A büntetés-végrehajtási szervezet ezeket az adatokat nyilvánosságra is hozza minden évben a *Börtönstatisztikai Szemlében*. A grafikonokon szereplő adatok is innen származnak.

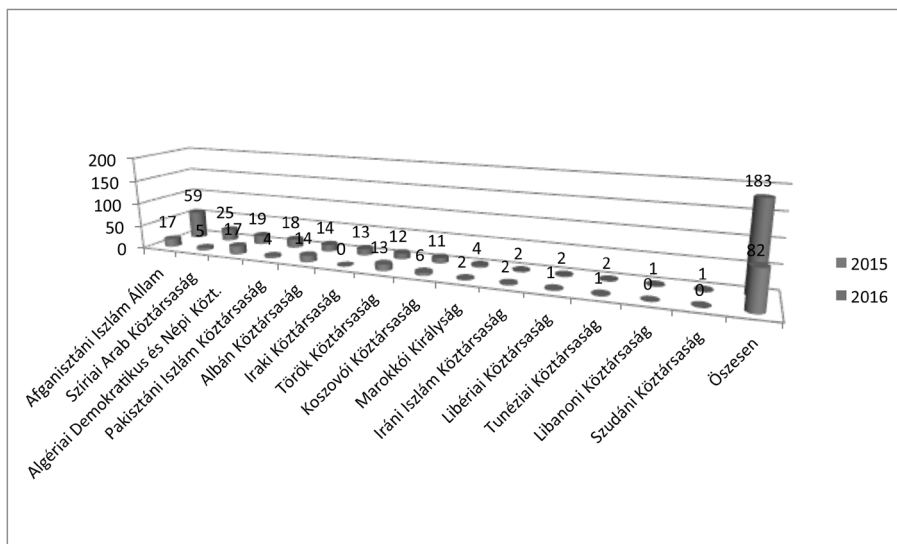
Az 1. ábra az elmúlt 6 évben történt változásokat mutatja be. Megfigyelhető, hogy a fogvatartottak létszáma mindig növekedőfélben volt, de kiugró emelkedés 2015 és 2016 között történt. Viszont az összképet vizsgálva a változás nem jelentős, mert az idegen állampolgárságú fogvatartottak létszáma nagyon kis hányada a büntetés-végrehajtás populációjának. 2015-ben 17 796 fő volt az átlagléttség, míg 2016-ban 17 785 fő és ebből a 721 fő vagy a 930 fő jelentéktelen.

Témám szempontjából a két év közötti emelkedés viszont igen jelentős, mert megvizsgáltam azoknak a fogvatartottaknak a létszámát, akik olyan külföldi országokból érkeztek, ahol a központi vallás az iszlám. A 2015. és 2016. években ezek a 2. ábrán láthatóak szerint alakultak:

1 TÓTH Miklós bv. törzsőrmester, hallgató, NKE Rendészettudományi Kar
Miklós TÓTH correctional services staff sergeant, student at NUPS Faculty of Law Enforcement
orcid.org/0000-0001-9937-5360, 91guzz@gmail.com

1. ábra: Idegen állampolgárságú fogvatartottak létszámának alakulása (Forrás: Somogyvári [2016] alapján saját szerkesztés)

2. ábra: Idegen állampolgárságú fogvatartottak létszámának alakulása muszlim vallású országokból (Forrás: Somogyvári et al. [2016] alapján saját szerkesztés)

Tehát a két tárgyalt év közötti külföldi fogvatartotti létszámváltozásból (amely 209 fő) 101 fő feltehetőleg muszlim vallású fogvatartott volt. Ezért úgy gondolom, hogy összesen 183 olyan fogvatartott van jelenleg a büntetés-végrehajtás intézeteiben, akiknek az állomány nagy része nem ismeri sem szokásait, sem viselkedési kultúráját, és lehetséges veszélyforrások lehetnek egy radikalizációs folyamatban is, ha nem kapják meg a kellő figyelmet.

A muszlim vallású elítéltek társadalmi reintegrálása a magyar büntetés-végrehajtásba prioritást élvező feladat, tekintettbe véve a külföldi viszonyokat is. A problémák eredeztethetőek a kulturális különbségekből és a vallási szokásokból, egyik ilyen például a meztelenség tilalma, amely akadályozza a motozást és a ruházat átvizsgálását, konfliktust szül a jogszerűen intézkedő állomány és a fogvatartott között.

Egy ilyen fogvatartott megértéséhez az iszlám hit 5 pilléréen keresztül vezet az út. A hithű muszlimoknak kötelességük, hogy betartsák ezeket. A pilléreket Mohamed kapta meg reveláció formájában, de kidolgozásukat csak halála után a jogtudósok kezdték meg.

Az iszlám hit 5 pillére:

- *Sahadá:* a szó jelentése hitvallás, de ennél többet is jelent, azt, hogy tanúságtétel. Tanúságtétel az iszlám mellett, hogy nem létezik ezen kívül más igaz vallás. Ez egy alapvető igazságot tartalmazó mondat a muszlimok szerint, amelyet el kell fogadni. Így hangzik: „Nincsenek Istenek, csak az Isten és Mohamed az Isten prófétája!” (A felsorakozottak 37:35.)² Arabul ugyanez: „Lá iláha illa Alláh, wa-Muhammad raszúl Alláh!”
- *Szalát:* a szalát szó fordítása ima, imádkozás vagy istentisztelet. A muszlim hívők életében ez központi jelentőségű, napi ötször kell elvégezni, de léteznek kivételek. Az imádkozás egy szabályozott protokollt követ végig minden alkalommal. Mint istentisztelet a szalát minden hét péntekére esik, ilyenkor a hívők rituális tisztálkodást végeznek. Az ima elvégzésére nincsenek kötelező előírások, hogy helye a mecset legyen. De ha azon kívül végzik, akkor imaszőnyeget kell alkalmazni, hogy a rituális tisztaságot fenntartsák, ez igaz az összes többi imádkozás alkalmára is.
- *Zakát:* az adomány a régi iszlám kultúrában terményből, állatokból, aranyból vagy ezüsből adott tized. Ennek egy részét a hívők közvetlenül Mohamednek adták, aki szétosztotta a szegények között, vagy politikai célokra fordította. Évente egyszer kellett adni a ramadán ideje alatt, ez egyfajta megtisztulást jelentett, és védelmet az önzőségtől. Mostanában viszont állami adóvá alakult át.
- *Szijám:* a ramadán annak a hónapnak az ünnepe, amikor a Korán kinyilatkoztatása kezdetét vette. Ezt az iszlám kultúra böjttel ünnepli. A böjt alatt az hívőknek tartózkodniuk kell az evéstől, ivástól, dohányzástól és a szexuális élettől napfelkelte és napnyugta között.
- *Haddzs:* a zarándoklatnak két fajtája van, az umra (kicsi), amely egyedül is elvégezhető az év bármelyik napján, és a haddzs, a nagy zarándoklat. Ez minden felnőtt muszlim ember számára kötelező legalább egyszer az életében, ha nincs egészségügyi korlátja.

² Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány (2010), 583.

- *Dzsihád*: a szent háborút a hatodik pillérként szokták emlegetni az iszlámban. A békésebb iszlámhívók úgy gondolják, a dzsihád erőfeszítés isten útján, és csak végső esetben harc, de akkor is csak önvédelmi céllal. Míg a történelmet áttekintve szent háborúkat már Mohamed próféta idején is indítottak, amelyek célja a zsákmányszerzés, a területfoglalás és a pogányok megtérítése volt. A Korán is kitér erre több ajában: „Próféta! Küzdj a hitetlenek és képmutatók ellen, és legyél kemény velük! És az ő hajlékuk a Pokol, és nyomorúságos úti cél az!” (Bűnbánat 9:73)³ „Harcoljatok azokkal, akik nem hisznek Allahban és az Utolsó Napban, és nem teszik tiltottá azt, amit Allah és a Küldötte tiltott, és nem ismerik el az igaz vallást, az Iszlámot, azok közül, akiknek a Könyv adatott, amíg készségesen megfizetik a dzsizját, megadva magukat!” (Bűnbánat 9:29)⁴

Az utolsó versben az hangzik el, hogy a könyv népe, azaz a keresztények és a zsidók megadhatják magukat, de kötelesek dzsizját fizetni, amely egyfajta adó. A Koránban emellett található olyan versek is, amelyek a toleranciát hirdetik, de ez a kettősség a Koránban több helyen is fellelhető, fontosságuk függ az iszlám vallási irányzatától és a fordítások minőségétől, fajtáitól. A Magyarországi Muszlimok Egyháza egy cikkében így nyilatkozik:

„A muszlimok nem kezdeményezhetnek háborúkat, hogy megsértsék mások jogait. Az iszlám nem tolerálja az agressziót sem a saját, sem pedig más oldal részéről: »És harcoljatok hát Allah útján azok ellen, akik harcolnak ellenetek! Ám ne kövessetek el túlkapást [harc a fegyvertelenekkel szemben], bizony Allah nem szereti a túlkapásra vetemedőket! (Korán 2: 190)«⁵

Míg a Kegyes Korán értelmezése és magyarázata magyar nyelven eltérően fejti ki véleményét:

„És harcoljatok Allah útján azokkal, akik veletek harcolnak, de ne lépjétek túl a határokat! Bizony, Allah nem szereti azokat, akik túllépik a határokat. Haszán Baszri szerint a határok túllépése ebben az ajában azt jelenti: »megcsonkítani a hallottakat, fosztogatni, megölni a nőket, gyerekeket, öregeket, akik nem vesznek részt a harcban, papokat vagy az imahelyeken lévő embereket megölni, elpusztítani a növényeket vagy állatokat megölni szükségtelenül.«⁶

Látszik, hogy a Magyarországi Muszlimok Egyháza árnyaltabban értelmezi ugyanazt aját mint egy hivatalos Korán-fordítás.

A hit öt pillérének gyakorlásában az elítélt viszont jogszabályok által korlátozva van a börtönökben. Ezért a legfontosabb jogi alapok, amelyeket figyelembe kell venni, a vallásszabadság gyakorlása, az anyanyelv használata, valamint a kapcsolattartás formái, mint a levelezés, telefonálás, látogatás, továbbá az étkeztetés.⁷

3 Uo. 263.

4 Uo. 254–255.

5 Munif (2012)

6 Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány (2010) 54.

7 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

A legfontosabb jogi alapok

- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban Bv. Kódex)
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól (a továbbiakban: 16/2014 IM rendelet)
- Illetve ajánlásokat tesz Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2006. január 11-én elfogadott a Miniszteri Bizottság európai börtön szabályokról szóló R/2006/2 ajánlása a tagállamok számára (a továbbiakban: Európai Börtön szabályok)

Vallásszabadság

A fogvatartottnak joga van vallását gyakorolni. Bár a törvényben a vallási szabadság joga korlátozva van, de lehetőséget ad rá, hogy szabadon gyakorolja, megválassza és megváltoztassa a fogvatartott. Ezt a Bv. Kódex a következőképpen határozza meg. Az elítélt szabadságvesztése ideje alatt, lelkiismereti és vallási szabadságát a törvényben meghatározott kivételeken kívül szabadon gyakorolhatja.⁸ Illetve a büntetés-végrehajtási intézetnek a fogvatartottak számára lehetőséget kell biztosítania ezek szabad megválasztására és megváltoztatására.⁹ Egy iszlám ember életében a vallás központi szerepet tölt be. A kultúrájukkal, hétköznapi életvitelükkel szorosan összefonódott. Ami nekünk, európai embereknek különös lehet, pedig számukra teljesen természetes, például a napi ötszöri kötött időpontú imádkozás. Ezért is gondolom azt, hogy a nevelés célját elérhesse, meg kell ismernünk és értenünk őket. Nagyobb hangsúlyt kéne fektetnünk arra is, hogy a büntetés-végrehajtási szerv személyi állománya oktatásban részesüljön erről a témáról, ezzel is elősegítve a dinamikus biztonságot, amely alapvetően a fogvatartottakkal való bánásmódon, kommunikáción alapszik és a személyi állomány azon tagjain, akik érintkeznek a fogvatartottakkal.

Korábban már volt szó a szalátról azaz az imádságról, imáról, amely – mint az iszlám vallás 5 pillérének egyike – kiemelt fontossággal bír. A Koránban nincsenek erre pontos időpontok megjelölve csak a nap különböző időszakai:

- Fadzsr – napfelkelte előtt (2 meghajlás)
- Dohor – délben (4 meghajlás)
- Aszr – délután (4 meghajlás)
- Magrib – naplementekor (3 meghajlás)
- Isa – este (4 meghajlás)

A szalát előtt el kell végezni a rituális tisztálkodást, aztán megkezdődik az imádkozás vagy csoportosan – ekkor vezetőt kell előre állítani – vagy egyedül.

Ha nincs lehetőség a napi 5 imádkozási alkalom megtartására, akkor megengedhető a napi 3, de úgy hogy a dohort és az aszt, valamint a magribot és az isát összevonják.

⁸ Uo. 119. §

⁹ Uo. 126. § (1) bekezdés

Ez nem azt jelenti, hogy kevesebb rakát (meghajlást) kell elvégezni, mert ilyenkor összeadódnak, tehát ha a dohört és az aszt összevonják, az 4+4 meghajlás, azaz összesen 8-at kell elvégezni. A lényeg, hogy nyomós ok legyen az összevonásra, ilyen lehet például az utazás, kötelező elfoglaltság, betegség, vagy témám esetében a fogva tartás.

Az anyanyelv használata

Az anyanyelv használatához mindenkinek joga van, hogyha nem ismeri a magyar nyelvet, viszont a jogszabály itt részlegesen szabályozza a használatot. Mert úgy határozza meg, hogy a fogvatartottat nem érheti jogaiban sérelem azért, mert a magyar nyelvet nem ismeri. Ennek a problémának fennállása esetén garanciát a törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződések biztosítanak, azaz a szabadságvesztés során regionális, nemzetközi nyelvet vagy az anyanyelvét szóban, írásban alkalmazhatja.¹⁰

Viszont, ha a fogvatartott ismeri a magyar nyelvet és érdemi szinten képes azzal kommunikálni, de a hozzátartozói nem ismerik, akkor felmerül a kérdés, hogy hogyan tartja a kapcsolatot velük. Illetve ha erre lehetőséget kap, akkor az ellenőrzés miként teljesül a kapcsolattartás formáiban.

Levelezés

A fogvatartott a hozzátartozóival és egyéb általa megjelölt és engedélyezett személyekkel levelezhet, és ez gyakoriságában és terjedelmében nem korlátozható. Az elítélt számára érkező levelet legkésőbb (ha jogszabály nem rendelkezik máshogy) két munkanapon belül kézbesíteni kell, és ezen az intervallumon belül a levél biztonsági ellenőrzésének meg kell történnie.¹¹ Magyar állampolgár esetében nem szabályozott az idegennyelv-használat, ami megint felveti a problémát, miszerint ha a fogvatartott kapcsolattartói nem ismerik a magyar nyelvet, akkor hogyan történjen a kapcsolattartás. A külföldi állampolgárok esetén viszont kiegészül a szabályozás úgy, hogy a nem magyar nyelven írt vagy kapott levelet négy napon belül kell csak továbbítani a fogvatartott részére.¹² Azonban a gyakorlati tapasztalatom az, hogy a valóságban a 4 napos határidő betartása – mind tárgyi mind személyi feltételek hiánya miatt – nem lehetséges, így a fogvatartott kapcsolattartáshoz való joga vagy a fogva tartás biztonsága sérül.

Telefonálás

A fogvatartott telefonhívást kezdeményezhet, amelynek gyakorisága, időtartama függ a végrehajtási fokozatba és rezsimtípusba sorolástól.¹³ Azonban a Bv. Kódex nem

10 Uo. 12. § (1) bekezdés

11 Uo. 174. § (1)–(3) bekezdés

12 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól 171. § (3)

13 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 175. § (1)

tesz különbséget külföldi vagy magyar állampolgár között, csak annyit mond ki, hogy a büntetés-végrehajtás biztonsága érdekében a telefonbeszélgetés ellenőrizhető,¹⁴ ami megint személyi korlátokba ütközik, mivel a személyi állomány nyelvtudása ennek ellenőrzését nem teszi lehetővé.

Látogatás

Az elítélt a rezsimbe való besorolásától függően havonta minimum egyszer, hatvan perc erejéig, maximum kilencven percig négy fő látogatót fogadhat.¹⁵ Ezt a területet is jobban kéne szabályozni központilag, mert a nevelés szempontjából fontos tényező a kapcsolattartás pozitív ereje, de a biztonságot erősen veszélyezteti és sértheti, hogy egy beszélgetésnek a tartalmát nem értjük.

Étkezés

A következő és egyben utolsó jogi alappillér az étkeztetés, amelyet viszont a büntetés-végrehajtási szerv a tőle elvárható módon biztosít, és lehetőséget ad arra, hogy az elítélt kérje a vallási szokásainak megfelelő étkezés biztosítását,¹⁶ például ramadán idején a vallási kritériumoknak megfelelő élelmezést.

A muszlim étkezési szabályok kezdetben megegyeztek a zsidókkal. Erre a magyarázat, hogy amikor Mohamed Medinába vándorolt, az ott élő zsidó törzseknek felvették az étkezési szokásaikat, remélve, hogy így elfogadják a prófétát. De egy idő után túlzónak vélték a kóser étkezési szabályokat, ezért a Korán ezt felülírta egy későbbi verssel, azzal az indokkal, hogy a zsidóknak bűnös tetteik miatt kell így étkezniük. Az iszlámban a megengedett étel a halal, a tiltott pedig a haram. A halal ételeket nehéz kategorizálni, ezért a legegyszerűbb megemlíteni, hogy mi tartozik a haram csoportba: tilos a sertéshús, a belsőségek (például a zselatin is, ha csontból készült), az olyan állat, amely elpusztult és ez nem a halálvágás, vagyis a saria által szabályozott módon történt. Viszont, ha kényszerből ilyen étel fogyasztása történik, mert nincs más mód az étkezésre, akkor a szabályt meg lehet szegni. A muszlim emberek számára az alkoholtartalmú italok fogyasztása is tilos, ez kiterjed arra is, ha például a húst alkoholban pácolták be.

A fogva tartás biztonságát veszélyeztető vallási szokások

A fogva tartás biztonságát veszélyeztető vallási szokásokat két gyakorlati példán keresztül mutatom be:

- A meztelenség tilalma: a muszlim vallású fogvatartottaknak – mint korábban már tárgyaltam – a meztelenség tiltott azonos és más nemű személy előtt is. Eb-

14 Uo. 175. § (3) bekezdés

15 Uo. 177. § (1) bekezdés

16 Uo. 110. § (3) bekezdés

ből fakadóan két konfliktus lehetséges, a motozás, amelynél a fogvatartott nem hajlandó levetkőzni, illetve a napi tisztálkodás, amelyet nem tud elvégezni úgy a zárkában, hogy ne sértse meg a saját hitét.

A motozás és a ruházat átvizsgálása a büntetés-végrehajtásnál egy megelőző intézkedés, és szükséges, hogy elkerülhetőek legyenek a rendkívüli események. Tehát ez egy alapvető, szükséges és fontos intézkedés. A ruházat átvizsgálása kétféleképpen történhet:

- A ruházat átvizsgálása tapintásos módszerrel.
- A ruházat levételére adott utasítást követően a ruházat átvizsgálása tapintásos módszerrel, illetve technikai eszközökkel.

Ezzel kapcsolatban a Bv. Kódex kiköti, hogy a fogvatartott motozását, ruházatátvizsgálását csak azonos nemű személy végezheti, ezalól kivétel a motozásnál jelen lévő orvos, és az az eset, ha technikai eszközzel történik a ruházat átvizsgálása. Továbbá ezek az intézkedések nem történhetnek szemérem sértő vagy megalázó módon.¹⁷

A lényegi rész az, hogy a vizsgálat nem történhet szemérem sértő módon. Egy iszlám fogvatartott számára a szemérmességnek más a határa, mint egy átlag elítéltnak. Viszont, mint mondtam, a büntetés-végrehajtás ebből nem engedhet. Tapasztalatom, hogy ha az intézkedő állomány a szükséges ismeretek birtokában lenne, akkor ezek a konfliktusok enyhíthetők és kommunikációs eszközökkel kezelhetők lehetnének. Korábbi munkám során engem is segített volna, ha már akkor tanulmányozom a más kultúrák szokásait.

- A tisztálkodáshoz az elítélt részére a büntetés-végrehajtásnak biztosítania kell a szükséges feltételeket, és meg is kell követelni tőle a személyes higiénia betartását.¹⁸ Gyakorlatban a munkát végző fogvatartottaknak lehetősége van használni a részlegeken kialakított fürdőhelyiséget minden munkavégzés után. A munkát nem végző fogvatartottaknak erre heti két alkalommal van lehetőségük a Váci Fegyház és Börtönben. A fennmaradó napokon ezt a zárkában kell megoldaniuk, egy lavór és egy mosdó segítségével. Az átlag fogvatartotti populációnak ez nem jelent akadályt. De egy muszlim fogvatartottnak igen, mivel a zárkákban ezek a részek nincsenek elválasztva az élettértől. A probléma megoldására megint csak a speciális részleget látom, ahol a mosdókat a zárkában köldök magasságig egy elválasztó fallal vagy lemezzel el lehetne keríteni. Így a zárka is alkalmas lenne egy ilyen speciális igény kielégítésére.

A muszlim fogvatartottak szokásai, vallási szabályai kétirányúak: amennyire megnehezíthetik a fogva tartásukat, annyira meg is könnyíthetik.

17 Uo. 151. § (1) bekezdés

18 Uo. 131. § (1) bekezdés

A fogva tartás biztonságát segítő vallási szokások

A büntetés-végrehajtásban nem csak jogai vannak a fogvatartottaknak, hanem kötelességei is. Az elítélt kötelezettségeit a házirendben kell meghatározni.¹⁹ Ilyen kötelességek például a személyes higiénia megőrzése, a borotválkozás, a ruházat tisztán tartása, a zárkarend megőrzése, fenntartása, a tiszteletteljes beszéd a fogva tartott társaival és a személyi állománnyal. Személyes tapasztalatom az, hogy ezeknek a kötelezettségeknek a be nem tartásából származik a legtöbb konfliktus a személyi állomány és az elítéltek között. Viszont – mint már szó esett róla – a vallás szigorúan szabályozza a muszlim emberek hétköznapi szokásait is. Tehát a házirendben meghatározott kötelezettségek és a vallási előírások kettős biztosítékként segítik a büntetés-végrehajtást abban, hogy a fogvatartottak normasértő magatartásait könnyebben visszaszorítsa, és a szabályok által megszabott viselkedést előbb elérhesse. Ilyen, a vallás által meghatározott magatartások:

- A tisztálkodás a meztelenség miatt nehezíti a büntetés-végrehajtás munkáját, de garantálja a személyes higiénia fenntartását és a ruházat tisztán tartását is.
- Mértéktartás az étellel és az élvezeti cikkekkel. Ez bagatell problémának tűnhet egy civil ember számára, aki, ha valamilyen fogyasztási cikket megkíván és rendelkezésére áll a megfelelő anyagi tőke, akkor beszerzi. De a börtönben a fogvatartott csak igen korlátozott mennyiségben juthat hozzá a fogyasztási, élvezeti cikkekhez, így ezek értéke jelentősen megnő, és az ezekkel való rendelkezés státuszt is jelent. Ilyenek például a táblás csokoládé, édességek, édesítőszer, tea, kávé, vágott dohány, cigaretta. Visszatérő probléma az elítéltek körében az ezekkel való üzletelés vagy a másiktól való eltulajdonítás. A muszlim embernek viszont mértéktartónak kell lennie, és távol kell magát tartania a kábító és serkentő szerektől is, így csökken annak a kockázata, hogy visszaéljen azzal, hogy ilyeneket birtokol, vagy hogy mástól szerezze be erővel.
- A testedzetség előírása a fogva tartás rendjét áttételesen segíti. A büntetés-végrehajtás lehetőséget ad a rendszeres mozgásra és sportolásra, de bizonyos lehetőségek, mint a kondicionáló terem használata egyfajta jutalomként szolgálnak a jó maga viseletű fogvatartottak részére, ezért ha az elítélt használni szeretné, be kell tartania a szabályokat. Nem utolsósorban segíti a reintegrációt, és hasznos elfoglaltságot is kap a fogvatartott.
- Egy muszlim hívőnek – úgy, mint a testét – az elméjét is edzenie, látókörét szélesítenie kell. Az iszlámban az ismeretszerzés, a tanulás egy élethosszig tartó folyamat. Tehát megfelelő táptalaj arra, hogy oktatásban részesüljön. Vagyis, ha szükséges, a nyelvi hiányosságainak a fejlesztése és a magyar kultúráról való ismeretek elsajátítása elvárható tőlük.
- Erkölcsi értékrend szigorúsága. Idetartozik az igazmondás, a jó magatartás, a kedvesség az embertársakkal, a türelmesség, valamint a trágárság tilalma. Ezek betartása könnyebbé teheti egy fogvatartott számára a beilleszkedést a börtönben és segítheti az állománnyal való közös munkát is.

19 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól 44. § (1)

A muszlim vallási részleg mint megoldás

Kutatásaim alátámasztják, hogy az iszlám vallású fogvatartottak jelentős mértékben a büntetés-végrehajtásban két csoportba sorolhatók állampolgárságuk szerint: külföldi, de Magyarországon akar maradni a büntetésének letelte után, vagy magyar, de csak néhány generáció óta. Az új Bv. Kódex lehetőséget ad a büntetés-végrehajtásnak, hogy a külföldi vagy csak más kultúrájú, vallású fogvatartottaknak segítsen a kulturális és nyelvtudásbeli differenciák leküzdésében, ezzel elősegítve az intézetbe való integrációt, illetve a felkészítést a szabadulás utáni beilleszkedésre. Ezért az oktatásuknak és nevelésüknek ki kell terjednie a nyelvoktatásra, az ország történelmének, szokásainak bemutatására a célból, hogy elfogadják és tiszteljék azokat az értékeket, amelyeket egy magyar ember képvisel.²⁰ De ez tapasztalataim szerint a gyakorlatban nem valósul meg. A muszlim vallási részleget úgy dolgoztam ki, hogy ezen szempontok szem előtt tartása mellett érvényesüljön a vallási szabadsághoz való jog, és a büntetés-végrehajtás biztonsága se sérüljön, és esetlegesen a jövőbeli radikalizációs folyamatok megelőzésére is lehetőséget kínáljon.

A muszlim vallási részleg létjogosultsága, előnyei, hátrányai

A Váci Fegyház és Börtönben négy muszlim vallású fogvatartott van elhelyezve. Kutatásom során interjúkat készítettem velük. Az elítéltek mindegyikének ugyanazokra a kérdésekre kellett választ adnia önkéntesen és anonimitását megtartva. A beszélgetéseket nehezítették a nyelvi akadályok és az érezhető bizalmatlanság, a négy főből csak kettő nyílt meg teljesen. A többiek válaszai rövidek, elkerülők voltak.

A fogvatartottakkal készített interjúkból kapott információk alapján az alábbi tanulságokat vontam le:

- Az iszlám fogvatartottak nincsenek tisztában a magyarországi törvényekkel, szokásokkal, hagyományokkal. Szükség lenne ezek átfogó oktatására, hogy a megfelelő ismereteket megszerezzék.
- Fontos volna a nyelvtudás javítása, ezáltal leküzdve az ebből származó konfliktusokat.
- Egy hasonló származású, vallású zárközösség könnyebbé teheti számukra.
- A vallási részlegek egyik előnye, hogy az ott elhelyezett fogvatartottak bűncselekményüket beismerik, és annak társadalomra gyakorolt káros hatásait megértik. Ezért a vallási foglalkozások lehetőségének megteremtése a hívő muszlimokat is elmozdíthatná e felé.

A muszlim vallási részleg létjogosultsága indokolt, ennek indokai: a külföldi radikalizáció hazai megelőzése, a vallási részleg reintegrációs hatékonyságából fakadó tapasztalatok és a fogvatartotti interjúkból, a kutatásomból levont következtetések. A részleg köré csoportosuló feladatokat három nagyobb részre bontottam:

²⁰ Schmehl (2014) 201–202.

- A büntetés-végrehajtás állományának oktatása, a szükséges ismeretek megszerzése a vallással, kultúrával kapcsolatban.
- A fogvatartottak elhelyezése egy külön részlegen, közös zárkákban.
- A fogvatartottak oktatása, a börtönimám alkalmazása, a vallásgyakorlás biztosítása.

A büntetés-végrehajtás állományának oktatása, a szükséges ismeretek megszerzése a vallással, kultúrával kapcsolatban

Előnyök:

- Az idegen kultúrájú fogvatartottak speciális ismereteket követelnek meg a végrehajtó állomány részéről. Mivel egy-egy félreértés konfliktusok és rendkívüli események forrása is lehet, a dolgozatomban kifejtett vallási szokások ismerete egy ilyen részlegen elsőbbséget élvez, hiszen segítheti az állományt ezek megelőzésében.
- Ha a fogvatartott a felügyelet félrevezetése céljából hivatkozik valótlan vallási szokásokra, fontos azok felismerése.
- A muszlim vallási részlegekkel rendelkező börtönökben szükséges egy állományi tag, aki rendelkezik a megfelelő nyelvi ismeretekkel ahhoz, hogy a kapcsolattartás formái is biztonságos körülmények között érvényesüljenek (a levelezés, telefonálás, látogatás ellenőrzése).

Hátrány:

- A büntetés-végrehajtási állomány tudásának, képzettségének a bővítése nem jár hátrányokkal.

A fogvatartottak elhelyezése egy külön részlegen, közös zárkákban

Előnyök:

- A fogvatartottak napi életvitelének ellenőrzése és felügyelete leegyszerűsíthető, könnyebb.
- A végrehajtói állomány kevesebb tagját szükséges oktatásban részesíteni az itt elhelyezett fogvatartottak vallási, kulturális szokásairól.
- A végrehajtói állomány állandósága egy ilyen részlegen megkönnyíti a fogvatartotti krízisek észlelését, illetve a radikális eszméket valló elítéltek kiszűrését.
- A fogvatartottak hasonló érdeklődési körű, kultúrájú társaikkal kerülnek elhelyezésre, ezzel is csökkentve a rendkívüli események bekövetkezésének esélyét.
- A vallási részlegre való bekerüléshez, mint az APAC²¹ esetében, a felelős reintegrációs tiszti, imámi ajánlás után kerülhet sor. Ez már egy elsődleges szűrést biztosít a fogvatartott szándékaival, vallási meggyőződésével kapcsolatban.

21 A keresztény vallás reintegrációs felhasználásának lett eredménye az APAC (Association for the Protection and Assistance of the Condemned – magyarul: Szövetség az Elítéltek Védelmére és Támogatására).

Hátrány:

- A fogvatartottak összefonódása, a felügyelet kijátszása és a radikalizáció erősödése hátrányok lehetnek, ha a felügyelet és a börtön által megbízott imám (börtönimám) nem észleli időben a szélsőséges vallási nézeteket valló elítélteket.

A fogvatartottak oktatása, a börtönimám alkalmazása, a vallásgyakorlás biztosítása

Előnyök:

- A fogvatartottak ismereteket szereznek a magyar kultúráról, hagyományokról, és ez elősegíti a beilleszkedésüket a büntetés-végrehajtás rendszerébe, fogvatartotti populációjába, illetve a szabadulás után a társadalomba.
- Csökkenti a konfliktusokat a személyi állománnyal, amelyeket a kulturális, vallási különbségek okoznak.
- A börtönimám segíti a reintegrációt, a fogvatartotti krízisek megakadályozását, illetve megoldását és segíti a büntetés-végrehajtás munkáját azzal, hogy észleli a szélsőséges fogvatartottakat, és erről tájékoztatást ad.
- A vallásgyakorlás ad egy belső regulát a büntetés-végrehajtás szabályain belül, amely megerősíti a fogvatartottakat a rendkívüli események okozásának elkerülésében. Illetve a személyi állománnyal való tiszteletteljes viselkedésben is döntő szerepű.

Hátrány:

- Nehezen lehet megkülönböztetni a mérsékelt és szélsőséges iszlám hívőket egymástól, ezért szabad csoportos vallásgyakorlásukban ez felmerülő probléma lehet, de egy jól képzett imám ennek kiszűrésében megfelelő segítség lehet.

Összegzés

Tanulmányom célja a figyelem felhívása arra, hogy jogszabályi szabályozás és lehetőség is van a speciális – témám esetében a muszlim – fogvatartottak kezelésére, de ez a gyakorlatban nem valósul meg, mert hiányoznak a szükséges ismeretek, illetve a jogszabály nem szabályozza kellőképpen az egyes területeket (például a látogató fogadását vagy a telefon használatát idegen nyelven). Kutatásaimmal többek közt alátámasztottam, hogy ezen fogvatartottak száma növekszik, még ha nem is akkora mértékben, hogy a populáció összetételében meghatározó mértékű legyen. Hosszan fejtettem ki dolgozatom elején az iszlám vallási szokásokat, kialakulásukat és modern kori megjelenésüket, mert lényegesnek és megkerülhetetlennek tartom ezek tárgyalását és elemzését ahhoz, hogy teljes képet kapjunk erről a kultúráról, és kiemeljük azokat a kulturális különbségeket, amelyek problémákat okozhatnak. A vallás kétélű fegyver: a büntetés-végrehajtás kezében alkalmazható a reintegrációra, de a fogva tartás biztonságának fenntartására is, és egy iszlám vallású részleg megalkotása mindkét igény kielégítését szolgálná. Kutatásomhoz felhasználtam jogszabályokat, magyar nyelvű irodalmat, büntetés-végrehajtási szakirodalmat, egyéb médiában megjelent forrásokat, tanulmá-

nyom során eddig szerzett ismereteimet és a gyakorlati tapasztalataimat, amelyeket a szervezetnél eltöltött eddigi munkaviszonyom alatt szereztem.

IRODALOMJEGYZÉK

- Az imádkozás könyve (2002): *Az imák összevonása*. Forrás: <http://iszlam.com/az-iszlam-pillerei/iszlam-ima/imadkozas/item/1008-az-imak-osszevonasa> (2016. 08. 30.)
- Detre Zoltán (2007): A terrorizmus kialakulásának történeti háttere, megnyilvánulási formái és jelenléte a XXI. században. In: *Bolyai Szemle*, 16. évf. 2. sz. 71–86.
- Al-Hashim, Muhammad Ali (2007): *A muszlim személyisége a korán és a szunna megfogalmazás szerint*. Budapest, Magyarországi Muszlimok Egyháza.
- Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány (2010): *A Kegyes Korán értelmezése és magyarázata magyar nyelven*. Budapest, Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány.
- Mi is a Korán? Forrás: <http://iszlam.com/koran/a-koran/item/45-mi-is-a-koran> (2016. 08. 30.)
- Munif, Abdul-Fattah (2012): *A dzsihád valódi jelentése*. Forrás: <http://iszlam.com/iszlam-az-eletvallasa/iszlam-es-nyugat/item/1311-a-dzsihad-valodi-jelentese> (2016. 07. 20.)
- Roszik Gábor (1998): A szeretet nem luxus. In: *Börtönügyi Szemle*, 17. évf. 1. sz. 69–84.
- Ruzsonyi Péter (2006): A kriminálpedagógia lehetősége a börtönadaptáció és a társadalmi integrálás érdekében. In: *Börtönügyi szemle*, 25. évf. 2. sz. 21–33.
- Ruzsonyi Péter (2015): A börtön mint veszélyforrás. In: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 16. évf. 23–33.
- Schmehl János (2014): Szélgjegyzetek a sorsfordító kodifikációhoz. In: Deák Ferenc – Pallo József (szerk.): *Ünnepi kötet dr. Lőrincz József 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Büntetés-végrehajtás Tudományos tanácsa.
- Serdián Miklós György (2010): *Iszlám kislexikon*. Budapest, EPL.
- Somogyvári Mihály et al. (szerk.) (2015a): *2015/I. Börtönstatisztikai Szemle*. Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.
- Somogyvári Mihály et al. (szerk.) (2015b): *2015/II. Börtönstatisztikai Szemle*. Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.
- Somogyvári Mihály et al. (szerk.) (2016): *2016/I. Börtönstatisztikai Szemle*. Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.
- Watt, William Montgomery (2000): *Az iszlám rövid története*. Budapest, Akkord Kiadó.

Jogszabályok

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2006. január 11-én elfogadott a Miniszteri Bizottság Európai börtön szabályokról szóló R/2006/2 ajánlása a tagállamok számára

ABSTRACT

Social Integration of Muslims into the Hungarian Penitentiary System

Miklós TÓTH

First of all, as part of my dissertation research I would like to point out the foundations of Islam; its value system and culture. Afterwards I expose the problem of integration of faithful Muslims into the Hungarian penitentiary system. I am looking for a solution how this could happen in the Hungarian penitentiary system. In my dissertation I will demonstrate a potential answer which I call "the Muslim section". The point of this section is that Muslim prisoners could live in one community and practice their religion together.

Keywords: Muslim, social integration, penalty enforcement, prison, the Muslim section